

Др Душан Ј. МАРТИНОВИЋ, ванредни члан ЦАНУ

ТЕСТАМЕНТ ПОПА ЛАЗА ЈАБУЧАНИНА-ПОПОВИЋА

Недавно ми је дошао до руку препис *Тестамент* попа Лаза Јабучанина – Поповића, као приређивачу његових *Мемоара* (са супругом Марином Мартиновић), чији је издавач подгоричка издавачка кућа ЦИД (Библиотека Свједочанства/ЦИД, Подгорица, 2003, стр. 283). Приликом приређивања *Мемоара аутобиографског карактера* попа Лаза, приређивачи су знали да *Тестамент* постоји, али код кога се налази нијесу успјели да сазнају – све донедавно када су добили његову копију приликом представљања ове занимљиве књиге. *Тестамент* величине 15 x 27 cm, веома је занимљив и треба га обзнанити. Уз то, он је значајан као правни акт и историјски извор, а и за филолошка проучавања. Несумњиво, има и значење књижевног штива. Као правни акт посебно је занимљив због клаузула, као на примјер искључивање женског рода из права наслеђа млинова на Ободу, чији је власник био поп Лазо, као и оних његових потомака који буду напустили завичајну средину и који емигрирају да живе ван Црне Горе. И лексика у *Тестаменту* привлачи пажњу... Уратко, он има одређени правно-етнографски и књижевно-историјски значај!

Тестамент је својом „боном и дрхтећом руком” поп Лазо написао 25. марта 1863. године, а преписао га 21. априла 1867. његов син Ђуро, истакнути просвјетник – главни црногорски школски надзорник, плодни писац уџбеника и законодавац.¹ Године 1870, 21. јуна, аутор тестаментa је додао анекс у којему даје спецификацију трошко-

¹ Уп.: Др Душан Ј. Мартиновић: *О личности и просвјетно-педагошком дјелу Ђура Поповића*. -У: Зборник радова поводом 140-годишњице Његошеве школе из 1834, Цетиње. 1983, стр. 7-17; исти: *Ђуро Поповић (1845-1902)*. - ПОРТРЕТИ, Цетиње, 1983, стр. 103-1126.

ва за свој погреб када му се буде затворио животни круг. Дајемо тестамент интегрално, са веома незнатним интервенцијама приређивача када је ријеч о савременим правописним нормама, што се најбоље види из упоређења са факсимилима датим на крају овог прилога.

Тестамент попа Лаза Јабучанина

Цетиње, 25. марта 1863. године

Пишем Ја поп Лазо Јабучанин ови мој вјековити тврди и непоколебими својеручни тестамент, који пишем као да сам сад при смрти.

Прво, како сам подијелио синове: Видака, Филипа, Ђура, Михаила и Стева. Подијелисмо земљу и гору на пет ђелова: прво земља под Границом велики комад и два бостана и већи комад на Ђинђушину главицу при трновима – ово метнусмо на четири дијела, а комад баштине под пут који иде низ Границу и комадић мали на Ђинђушину главицу метнусмо на један дио, ови један узе Филип, а ове четири дијела узеше ови четворица: Видак, Ђуро, Михаил и Стево.

Земља испод куће до Магарчеве рупе: допаде Филипа комад баштине под Округли бостан и бостан Округли и краја што му међа заграђива и по комада баштине под кућом крајем пута од горње банде, који иде од куће, и више њега два бостанчића један више другог и крај што му циљеви омеђавају, ово узе Филип на један дио – а оста Видаку, Ђуру, Михаилу и Стеву комад баштине од Магарчеве рупе и један комад под клачином и један комад ниже под вељом међом, и по комада близу куће, што је по њега Филипово и зграда под кућом и четири бостанчића до Магарчеве рупе и за кућом у ограђу бостани сви до оне два што су допали Филипа. Кућа, обор и крајеви све друго што није именовано Филипово, остаје ове четворице: Видаково, Михаилово, Ђурово и Стевово.

Сјенокоси под Лаислаиће 5 комада и два под Деље и Врбица, – од овога узе Филип 3 комада сјенокоса под Лаислаиће, а остале два комада под Лаислаиће крајем улице и два под Деље и Врбица ове четворице.

Земља и гора на Јабуку. – Стависмо земљу на Давчеву торину и гору уз Огријени крш и по зарупка на врх врха и комадић горе у Ваљало и комад горе под Одар у Кошарице, ово допаде Филипа на један дио. – Ове четворице на четири дијела допаде земља и гора на Лијепи до и земља и гора и Ржина и до врх врха Јабучкога диони-

ца и у Голубинку комадић горе и у Зановетно присоје комад горе како циљеве омеђавају и по баштине за Страженик и у пропали дочић и баштина у Пропастнику и мало горе за Дебели крш. Ово горе за Дебели крш у комуницу није с Јабучанима. Осим тога, нешто мало горе у Бацки бријег и мало краја за Кућом Марка Николина и комадић баштине под Страженик – ово допаде Видака, Ђура, Михаила и Стева.

За гору у Дубоки до и Маринову долину учинисмо: у Маринову долину два дијела, а у Дубоки до до три дијела, узе Филип наш дио од земље у Маринову долину и горе по Маринове стране, кудијен му циљеви омеђавају, а Дубоки до и оно горе под Каба остаје ове четворице.

Гора у Језерову љут. – Узе Филип Процијеп, а ове четворице остаде гора сва наједно. А узех ја комадић горе под рупом Стане Јова Шутинова.

Подијелисмо кућу на шест ђелова; узесмо ја и Ивана дио од куће и допаде не куће по четири лакта. Видећи ја да не ваља кућа од четири лакта ништа, продадох Филипу мој дио од куће за стотину талијера и тако остаде кућа на троје.

Нађосмо пара по људима и кућу 1.400 (хиљаду и четири стотине) талијера, а од тога трећи дио у људих на пропаст. – Дадох синовима по двије стотине талијера, а осташе мене и Ивани четири стотине талијера, то и нас долази по двије стотине, сад узех и из Филипа за кућу стотину талијера, то остају мене три стотине талијера.

Подијелисмо покућство на шест ђелова, узесмо и ми дио од покућства, а што бјеше поарчио Видак и Филип око свадбе и Видак око поповине и што имаше који ођела и оружја то им остависмо старјешинства зашто су старији, а нешто су помогли и тећи и ту ћаше бити у обоце око (четири стотине) 400 талијера, то смо им оставили да им за то нема нико ништа споменути. А узех ја с Ивановом за наше живјење, до наше смрти, седам четвртина од млина у Обод у доњу кућу да се с њима хранимо до наше смрти. Може бити да ће неки од нас први умријети, ма ону који остане задњи да држи млине исто доклен и он умре, тако да умрем први ја, да Ивана држи млине исто како да сам ја жив, па ако ће којему ваљати нека ваља ко јој буде благородан а по смрти мојој и Иваниној остављам ове млине мојијем синовима, који буде жив, да их држе уједно, као браћа и да држе на млина у амбаре, којизи хамбари и јесу свијех уједно, па да им дијели ово жито што теку млини у три пута на го-

дину: о Васиљеву-дне, о Ђурђеву-дне и о Госпођину дневи, зашто ове млине јесам купио ја и остављам их мојијема потомцима, да на њих уживају довијека – нека знаду да се рађа' поп Лазо.

И ове млине остављам да их нема никад нико од мојега рода продати, но да о њима живи докле је жив, то јест, ако би погодило, да нема сина мој син или мој унук, или праунук и тако довијека, а да има кћер, тако до његове смрти да има дио, ма његова кћер да нема дијела, ни да може понијети од млина у име пустошине ништа, ни оне који не би имао сина да не може продати његов дио докле је жив, зашто су људи лукави, кад види да више не може имати сина да би помисао да продаје његов дио од млина докле жив, па да му остаје оно кћерима или да га спенц, то ја забрањујем, да не може нипошто бити, но докле је он жив нека прима што га долази, па по смрти његовој да остаје мушкијем главама, како кога редита, зашто сам ја млине купио и остављам их мојијем потомцима мушким довијека и то само онијема који живе у Црну Гору. Ако би се који истражио, како што више пише, нека дијели кћерима и за душу даје своје течење, а у ово моје нека се не тиче нико тако да није проклет, и такви да је проклет који шта дирне у ове млине које сам ја купио при животу до моје смрти, све што сам купио досад и што купим посад од млина до моје смрти, зашто је то било и то ће бити све моје куповање млина докле сам ја жив. И тако исто да пане на ум коме да се пресели од мога потомства из Црне Горе, да ни он не може продати од млина ништа, но да остаје онијем мојијем потомцима који остану у Црну Гору, но нека продаје свако своје течење, а у ово моје нека се не тиче нико преко мојега проклетства.

Но, ако би сви моји потомци кренули кућкоћ, онда и млини, као и остало иду за њима. И остављам у Влашку цркву Рождества пресвјатија Богородици на Цетиње да се даје сваке године о Маломе Госпођину-дне по два талијера од течења с овије млина и то да има чобан који усчува ове млине да прода жита од течења и да преда те 2 талијера Свете Госпође, да се купи свијећа али уља и тако ове два талијера, да има предавати сваке године довијека и да стоје ови моји млини под то име и вакам Свете Госпође, да никад продати ни зажолити не могу никад никоме моји потомци нако би сви и са свијем оставили Црну Гору, али и у томе случају ови два талијера нијесу капци продати, него они ваља да иду вазда Светој Госпођи с овијех млина, а моји потомци о њима да живе довијека, нека знаду да се рађао поп Лазар.

И тако ја поп Лазо ови мој тестамент пишем и утврђујем мојом руком и мојом заклетвом. – И свакога кумим и заклињем Богом вседржитељем и Светијем Јованом и свијема светијема Божијема угодницима, да се когођ не би усудио, да такне или што год измијени у овај мој тестамент. Ако би хтио да овај мој тестамент побрка или сломи, такви да је проклет од Бога и мајке Богородице и од мене грешнога раба Божјега јереја Лазара Јабучанина. Да је проклет, да је проклет, да је проклет тај човјек и његов траг по вјеки вјеков. Амин.

Писах овај тестамент Ја поп Лазар својом руком и сам себе потписујем.

Поп Лазо Јабучанин, прилажем мој печат.

П. П.

Преписах ја Ђуро попов Јабучанин ови тестамент по вољи мојега оца с онога те је он писао 1863. год. марта 25, кад је јошт могао писати, а ја га преписах 1867-га года, априла 21-ога под диктовање мојега оца у којему је он – мој отац поп Лазо Јабучанин мало допунио што је пријед изоставио био и подписа га, као што се види више својом боном и дрхтућом руком и приложио је свој печат.

*

По наредби попа Лаза треба записати у протокол црковни ове два талијера, које треба да се дају с млина сваке године и сувише да се припишу два дни орања под грло Козарице до Пржине и сувише под Лаислаиће један комад баштине до Бацкога пута и један комадић под Деље. Ови два комада посљедња покојнога Тодора се дају за његову душу.

*

1870. м. јунија 21.

ПРИДОДАТО К СТАРОМ ТЕСТАМЕНТУ

У тестаменат пише све што треба, само ово за 500 талијера што ће за чем:

Дао сам за кароцу талијера	тал.	25
Дадох у Цркву за свијетњаке	”	50
А за саландар и проскуре	”	22
А за свијеће које ће бити на пратњу	”	8
За свештенике 6 талијера	”	12
За три шћери	”	6
Ђевојкама Видаковијема	”	6
За харач око погребашто буде.		

А ово друго што претече све од ове 500 талијера остављам Ивани да од њих има појати саландар, а друго, ако јој што претече за онога ко је предржи. Ово од пара и покућства од ћирије од куће на Ријеку по смрти мојој Ивана нема да тражи ништа.

Остављам комадић горе, што је под рупом Стане Јовове у Језерову љут Михаилу да му нема од тога нико искати ништа. Крст и пуца Ивани с покућством.

1.

Тестамент

Попа Лаза Јабучанина.

Писан за поп Лазо Јабучанин

Тестамент

Астатамената
 Пота Лаза Јабуранина

Уставом 25 марта 1863 године

Писмом Ја пота Лаза Јабуранина сви мој вјеровити сведци и нестоколедими својеручни астатамената, који пишем као да сам сад ту и смрати.

Прво како сам подијелио имове:
 Владак, Вилма, ^и Зуро Михаила и Савва, подијелимо земљу и торњу на пет зелова: прво земља под Тракицаи велики комад и два бојатама и велики комад на хиктучинку тлавицу при црковима — ово матакуемо на четирју дијела, а комад бојатама под цркт који иде низ Тракицу и комад мали на хиктучинку тлавицу матакуемо на један дио, сви један иде Вилма, а ове четирју дијела узеше сви кастворца: Владак, ^и Зуро, Михаил и Савво.

Земља маод Куте до матарчеве

руке: догаде. Ђилица комад баштане
 код Округли баштан и баштан Округли
 и Крајашто му међу заграђива и по
 Комаца баштане код Кутлом крајем
 пута од горње Банге, који иде од Кутле,
 и више него два баштанчића један
 више другог и Крајашто му циљеве
 омеђивају, ово узде Ђилица на један
 дво - а остата Вујатку, Зурку, Михаилу
 и Стаску Комад баштане до Магар-
 чеви руке и један Комад код Кладичка
 и један Комад нише код великог међом,
 и по Комаца близу Кутле, што је по
 него Ђилицово и зграда код Кутлом
 и четири баштанчића до магарчеве
 руке и за Кутлом у ограду баштане
 сви до оне два што му дошале Ђилица.
 Кутла, обор и крајеве све друго што о
 ниш именовано Ђилицово, остаје
 све недовољне: Вујатково, Михаилово, Зурково и

Степеново

Степеново од Лашлаиће б. Комада
и два под Деле и Врбница, — Од овога
узе Ђилита 3 Комада степенога од
Лашлаиће, а осташе два Комада
под Лашлаиће крајем црнице и два
под Деле и Врбница ово четворнице
земља и тора на Јабучку, — Оставише
мо земљу на Завкеву сторинчу и гору
уз Оружени Крш и по дарукама на врх
Врха и Комаданић горе и Балвало и
Комаданић горе од Озар и Кошарице,
ово допаде Ђилита на један дио. —
Ове четворнице на четири дијела
допаде земља и тора на мјести до
и земља и тора и ржича и до врха
Врха Јабучкога диоцица и у Толубићу
у Комаданић торе и у докованно
орисоје Комаданић торе, Како цркви
омеђивају и мо баштане за Свратне
кић и у цркви доћић и баштане
у Тропастаничу и мало торе за
Забели Крш. Ово торе за дебели Крш
у Кошарицу ни је с Јабучким.
Овим глота ништа мало торе у Бацви
Бријет и мало Краја за Вуком Марка

Николића и Комастић Башићине од
од Стрпачкић. ово догаде Рудачко, Ју-
ра Михаила и Стева

Ја торч у Зубоки до и Марикову
долитку црквину: у Марикову долитку
два дјела, а у Зубоки до три дјела,
узје Ђилић кам дво од земље у Ма-
рикову долитку и горе по Марикове
сарање, Рудачек му црквени омета-
вају, а Зубоки до и ово горе по
Када остаје ове четворнице.

Гора у Јеферову љуца, узје Ђилић
Процијек, а ове четворнице остаде
гора сва коједно. А узех ја Кома-
стић торе од рудоли Вака Јова
Шушикова

Погледали смо кућу на шест
зелова, узесмо ја и Увана дво од
куће и догаде не куће по четирини
лаката. Видети ја да не ваља кућа
од четирини лаката кинката, уредом
Ђилић мој дво од куће да стогаду
сталица и тако остаде кућа на
шроје.

Назасмо пара по људима и кућу
1400 (мљаду и четирини стогадине) шали

јера, а од овога прети дво и људик на
 ирочапат, — Јадох шковима по дечије
 етоотиме шталијера, а осташе мене и
 Шванн кестирн етоотиме шталијера,
 што и као долази по дечије етоотиме,
 сад узех и из Ђилина за куту етоотиме
 њу шталијера, што осташу мене шти
 етоотиме шталијера

Падирмецо покућество на шмита
 фелова, узело и ми дво од покућество,
 а што брше штарјино Виготк и Ђилин
 око евадје и Виготк око штаовине
 и што имаше који офера и оушја
 што им оставицемо етарјиницества
 зашто су етарјини, а шмита су шмолти
 и шети и шти наше шмолти у ошомце око
 (кестирн етоотиме) 400 шталијера, што
 смо им оставили да им за што шма
 китко шмита етоментуати. А узех
 ја е Шванном за наше живјене до наше
 смрати седам кестирнине од млине
 у ошод у дому куту да е е шмол
 хранимо до наше смрати. Може шмол
 да ће неки од нас шрви шмолити,
 ма они који осташе задни да држи
 млине што доклет и он шмол е, шк:
 да шмол шрви ја, да Швана држи
 млине што како да еам ја жив, а
 ако те којему шмолати нека шмол
 којој буде буде шмолити. А што смр-
 ти мојој и Шванној оставицемо ове
 млине мојим ешмолити, који буде
 жив, да не држе шрдно, као шмол

и да држе на млине багда кобалеуједно,
 па они кобан, који им кува ово млине
 да им кувају штељеве од млинка у амбаре,
 којији хамбаре и јелу свијех њедно, па
 да им дијели ово жито што таткумни,
 ни у шри сутта на тодику: о Вршаву
 дне, о Зурџеву дне и о Тостотитину дневи,
 зашто ово млине јелам кувају ја и
 остављам их мојијема татотитинма,
 да на них уживају до вјетка, нека зна
 ду да се раја: тои Лазо.

У ово млине остављам да их нема
 никак жито од мојета рода ујодати,
 но да о нимма живи докле је жив, што
 јест, ако би потогило, да нема еина
 мој еин или мој утук, али ујаутук
 и тако доживјети, о да има кћер,
 што до неговје смрати да има дво, ма
 негово кћер да нема дијела, ни да мо-
 же сторијети од млинка у име тустотитне
 житога, ни они који не би имао еина
 да не може ујодати негов дво докле је
 жив, зашто су муди муркели, кад би-
 ду да не може имати више еина
 да би стомао да ујодаје негов дво од
 млинка докле је жив, па да му остаје
 оно кћерина или да та етанца, што
 ја забрављени, да не може житошто
 бити, но докле је он жив нека њина
 што та долази, па до смрати негов
 да остаје мушкјем тловома, како
 вода једити, зашто сам ја млине

купио и остављао их мојим циганцима
мушким довијекма и што само онијима
који живе у Урину Јазу. Ако би се који
миграцио, како што више пише, нека дије-
ли Кхарима и ја душу даје своје отачке,
а у ово моје нека се не таже ништо
што да није изоклет, и тако да
је изоклет који штаа дијне у ове млике
које сам ја купио при животау до моје
смрти, све што сам купио до сад и
што купио до сад од млика до моје
смрти, зашто је то било и то ће бити
све моје куповање млика докле сам
ја жив. И тако што да стане на цм
коме, да се пресели од мога циганства
на Урне тоје, да ни он не може изодати
од млика ништа, но да остаје онијим
мојима циганцима који остају
у Урину Јазу, но нека изодате сваке своје
отачке, а у ово моје нека се не таже
нико изоклет мојим изоклетом.

Но ако би сви моји циганци
кренили купити, онда и млики као
и остало иде за њима. Може
сам у Влашкы црквы Богородица
црквица Богородици на Црквице
да се даје сваке године о маломе Јосифу
дје по два станцера од отачке
е свије млика и што да има добри
који купува ове млике да изода
штоа од отачке и да изода све што
мјера Света Јосифе, да и купи сви

јета али чма и тако обе два италијера, да
има предавати сваке године довијетка
и да стоје сви моји млади под отоме
и вакал Свете Тосаџе, да никад нју...
даати ни доложити келоту никад никаме
моји отаџинци како би сви и са свијем
оставили Цркву Тожу, али и у отоме ену-
кају оба два италијера вијем Катери
Фредоати, него они леџа да иду ваџа
Светој Тосаџи с обвијет млатка, а моји
отаџинци о њима да живе довијетка,
неко знају да и раџао пот Лазар

И тако ја ота Лазо оба мој отаџинци
мерата отоме и утврђујем мојом
руком и мојом заклетвом. — Мела,
Кота Кулини и заклетвом Тотои Ведр
млатком и Светијем Јованом и Овијем
Овијем Тосаџи Уогнијем, да
се Котоџ не би уџуџо, да отоме и
мла под илџетки у овај мој отаџинци
мерата. Ако би хтело да овај мој
отаџинци отоме или слони
отоме да је отоме от Тота и
мајке Богородице и од мекне грешнога
раџа Тосаџа јереја Лазара Јабучанина:
Да је отоме, Да је отоме, Да је отоме
овај отоме и негов отоме, во џетки џе,
Ков Амин

И тако овај отаџинци ја
ота Лазар својом руком и сам себе
отоме.

сујем
 Ђото Ладо Јабучанин и
 лажем мој печат

У. У. Брестовац. Ђото Ладо
 Јабучанин ови штампамената
 то воли мојета оца е оно,
 та се је он писао 1863 год.
 марта 25, кад је још не могао
 писати, а ја та времеат
 1864^{та} год. априла 21^{та} год
 диктовање мојета оца у ко-
 јему је он мој отацу Ђото Ладо
 Јабучанин мало доцнио, што
 је идујед изостабло био
 и поцрнела га, као што се
 види више својом боком руквом
 и братском руквом и изричитно
 је свој печат.

По наредби оца Лада треба
 заштити у изричитом урковати
 ове два штампера, које треба
 да се дају е млиха сваке го-
 дине и су више да се изричитно
 два иди братско воу јуло

Козарнице до Мршине и сувише
тогу Ланеланте један комад
баштинне до Баукова кула и
и један комадић тог
Деле. Али два комада
посебна по којима шодора
и дају и за његову душу.

1870 г. м. Јунија 21.

Пригодато и староим
Италијанците.

Италијанците ги даде еве што ижеба
само ово за 500 италијера што ќе за
тем:

Зао сам за кароцу италијера стал 25.
Заога и цроку за евијетакале стал 50.
А за саламдар и за црокуре стал 22.
А за евијетке које ќе имат на црокура а. 8.
За евијетките 6 италијера 12.
За ирм итери италијера 6.
Кевокама Вигорковијема стал 6.
Иза карај око штојеба штоо буге.

А ово друго штоо цревере еве
од ове 500 италијера оставилеан
Италија да од тем има појато и
саламдар, а друго, ако јој штоо
цревере за опота које је изедроти.
Ово од црокура и црокуратва и
црокуратва од тем на црокура и црокуратва
пој мојој Италија нема да ижеба
тем.

Оставилеан Комитатот цре, што
је, црокуратва Италија цревере и
цреверотва црокуратва да му
нема од штоо тем ижеба и
тем. Цреверотва и црокуратва с
црокуратва.